ГІСТАРЫЧНЫЯ АСПЕКТЫ АРГАНІЗАЦЫІ КАФЕДРАЎ ФІЗІЧНАГА ВЫХАВАННЯ Ў ВЫШЭЙШЫХ НАВУЧАЛЬНЫХ УСТАНОВАХ

Грыгарэвіч В.У.

Гродзенскі дзяржаўны медыцынскі ўніверсітэт

HISTORICAL ASPECTS OF THE ORGANIZATION IN HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTIONS

Grigorevich V.V.

Hrodna State Medical University

Анатацыя. У артыкуле выкладзены аспекты гісторыі стварэння кафедраў фізічнага выхавання ВНУ СССР і БССР у даваенныя і першыя пасляваенныя гады.

Ключавыя словы: кафедра, фізічнае выхаванне, вышэйшыя навучальныя ўстановы, гісторыя

Abstract. The article presents aspects of the history of the creation of physical education departments of higher education institutions of the USSR and the BSSR in the pre-war and first post-war years.

Keywords: department, physical education, higher education institutions, history

Уводзіны. Арганізацыя работы кафедраў фізічнага выхавання (культуры) у вышэйшых навучальных установах СССР (у тым ліку і БССР) прайшла складаны шлях станаўлення, як і ўвогуле ўся дзяржаўная сістэма кіравання фізічнай культурай і спортам у краіне [2]. Удасканаленне іх дзейнасці прадугледжвае ўважлівае рэтраспектыўнае вывучэнне іх гісторыі арганізацыі і працы. Тым больш, што адбывалася нямала арганізацыйных, структурных і функцыянальных пераўтварэнняў [1-8].

Мэта даследавання. Прааналізаваць гісторыю стварэння і арганізацыю работы кафедр фізічнага выхавання (культуры) у ВНУ СССР і БССР у даваенныя і першыя пасляваенныя гады.

Матэрыялы і метады. У даследаванні выкарыстаны спецыяльная і вучэбная літаратура, дакументальныя і архіўныя крыніцы, прыменены метады аналізу, сінтэзу і абагульнення.

Асноўная частка. У СССР у 1927-1928 гадах фізічнае выхаванне студэнтаў было першапачаткова ўключана ў навучальныя планы педагагічных і медыцынскіх ВНУ. У ліпені 1929 года дэкрэтам Рады Народных Камісараў СССР (СНК – тагачасны ўрад) фізічнае выхаванне ўведзена як абавязковы прадмет у выглядзе «Курса фізічнай падрыхтоўкі» у ВНУ РСФСР, а з 1930 года становіцца абавязковым прадметам для ўсіх ВНУ краіны [3]. Аднак на практыцы ўсё ішло значна складаней, перш за ўсё з-за адсутнасці спартыўных збудаванняў, інвентару і педагагічных кадраў. Можна меркаваць, што першыя кафедры фізічнага выхавання (культуры) павінны б ствараюцца ў вядучых ВНУ краіны, перш за ўсё медыцынскіх і педагагічных.

Рэпазіторый ГрГМУ

У Санкт-Пецярбургскім дзяржаўным універсітэце (у 20-30-е гг. XX стагоддзя – Ленінградскім дзяржаўным універсітэце) адзначаецца, што да 1928 года спорт ва ўніверсітэце развіваўся на самадзейнай аснове ў рамках спартовых гурткоў. Пастановай Праўлення ўніверсітэта ў кастрычніку 1928 года фізічная культура ўключаецца ў навучальны план выкладання як абавязковы курс для ўсіх факультэтаў (тэорыя і практыка). Першапачаткова быў утвораны кабінет фізічнай культуры («падрыхтоўкі» хутчэй за ўсё) у 1929 годзе пры існаваўшым ужо кабінеце ваеннай падрыхтоўкі. Ён аб'яднаў некалькіх інструктараў, якія працавалі ў спартыўных гуртках і двух выкладчыкаў.

У пачатку 1930-х гадоў (дакладная дата невядомая) адбываецца падзел кабінета ваенна-фізічнай падрыхтоўкі на ваенную кафедру і кафедру фізічнай культуры [4]. Сцвярджаецца таксама, што ў 1937 годзе ў Ленінградскім універсітэце адчынены першы ў краіне спартовы клуб.

У Ленінградскім дзяржаўным педагагічным інстытуце імя А. І. Герцэна (цяпер Расійскі дзяржаўны педагагічны ўніверсітэт) кафедра фізічнага выхавання была створана 1 кастрычніка 1930 года. Ва ўсякім разе, так сцвярджаецца на сайце ўніверсітэта [5].

У 2-м Маскоўскім дзяржаўным медыцынскім інстытуце кафедра была арганізавана ў канцы 1930 года, у 1-м Маскоўскім медыцынскім інстытуце імя І. М. Сечанава – у 1931 годзе.

Характэрна, што ў Маскоўскім дзяржаўным універсітэце імя М. В. Ламаносава кафедра фізічнага выхавання і спорту была арганізавана пры ваенным кабінеце МДУ загадам рэктара крыху пазней, у 1933 годзе, і толькі ў 1937 годзе атрымала статус агульнаўніверсітэцкай кафедры ў структуры ўніверсітэта [6].

У БССР у сакавіку 1930 года прадметныя камісіі былі ліквідаваны, а цэнтрамі вучэбна-метадычнай і навукова-даследчай работы на факультэтах сталі кафедры [7, с. 238].

Улічваючы малалікасць тагачасных ВНУ, недахоп педагагічных кадраў з фізкультурнай адукацыяй складана ўявіць функцыянаванне паўнацэнных кафедр па фізічным выхаванні. Хутчэй за ўсё гэта былі курсы або кабінеты фізічнай падрыхтоўкі ў межах вайсковых кабінетаў.

У першыя пасляваенныя гады фізічнае выхаванне студэнтаў ажыццяўлялі вайсковыя кафедры. І толькі ў 1947 годзе па прычыне адмены ваеннай падрыхтоўкі ў педагагічных ВНУ краіны (у адпаведнасці з пастановай Савета Міністраў СССР за № 170 ад 29 студзеня 1947 г.) пачынаюць ствараецца кафедры фізічнай падрыхтоўкі [8]. Так, напрыклад, у Гродзенскім педагагічным інстытуце дырэктарам інстытута быў выдадзены загад за № 22 ад 15 лютага 1947 года аб адмене ваеннай падрыхтоўкі і прызначэнні выконваючым абавязкі загадчыкам кафедры фізічнай падрыхтоўкі, якая да гэтага называлася кафедрай ваеннай і фізічнай падрыхтоўкі.

Аналіз сайтаў вядучых ВНУ Беларусі паказвае, што ўсюды кафедры ствараліся, а не аднаўляліся. Напрыклад, у Мінскім педагагічным інстытуце (цяпер БДПУ імя М. Танка) сцвярджаецца, што кафедра створана ў 1947 годзе,

Рэпазіторый ГрДУ

у Мінскім тэхналагічным інстытуце (цяпер БДТУ) таксама ў 1947 , Мінскім медыцынскім інстытуце (цяпер БДМУ) – у 1948, Беларускім політэхнічным інстытуце (цяпер БНТУ) таксама ў 1948 годзе. У БДУ так жа заяўляюць аб стварэнні кафедры ў 1948, хаця сама ВНУ адкрыта ў 1921 годзе. У Гомельскім педагагічным інстытуце (цяпер ГомДУ імя Ф. Скарыны) таксама – 1947, у Віцебскім педагагічным інстытуце (цяпер ВіцДУ ім П. М. Машэрава) так жа ў 1947, у Мінскім інстытуце народнай гаспадаркі (цяпер БДЭУ), Мінскім інстытуце замежных моў (цяпер МДЛУ) у 1949 годзе. У Віцебскім медыцынскім інстытуце (цяпер універсітэт) год заснавання кафедры – 1949, хаця заняткі па фізічнай культуры праводзяцца, як сцвярджаецца на сайце, з 1935 года.

Безумоўна для адкрыцця (стварэння, арганізацыі) кафедры неабходны быў загад кіраўніка ВНУ або пастанова (рашэнне) рады арганізацыі, што з'яўлялася б афіцыйным дакументальна пацверджаным фактам.

Заключэнне. Такім чынам, можна сцвярджаць, што стварэнне кафедраў фізічнага выхавання (культуры) у БССР як самастойных структурных падраздзяленняў ВНУ праходзіла ў 1947-1948 гг. Пры гэтым яны былі малалікія па колькасці выкладчыкаў (3-5 чалавек), са слабой матэрыяльна-спартыўнай базай, практычна адсутнічалі крытыя спартыўныя збудаванні. Заняткі праводзіліся ў асноўным на вуліцы са студэнтамі 1-2-х курсаў.

Список литературы:

1. Григоревич, В. В. Исторические аспекты организации кафедр физического воспитния в высших учебных заведениях / В. В. Григоревич // Физическая культура как базовый компонент жизненной стратегии личности [Электронный ресурс] материалы Междунар. науч.-практ. конф., Витебск, 19-20 мая 2021 г. / УО ВГАВМ; редкол. Н. И. Гавриченко (гл. ред.) [и др.]. – Витебск : ВГАВМ, 2021. – С. 96-97.

2. Голощапов, Б. Р. История физической культуры и спорта: учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений / Б. Р. Голощапов // – 4-е изд., испр. – М.: Издательскиий центр «Академия», 2007. – С. 147-161.

3. Столбов, В. В. История физической культуры и спорта / В. В. Столбов, Л. А. Финогенова, Н. Ю. Мельникова. – 3-е изд., перераб. и доп. – М.: Физкультура и спорт, 2000. – С. 207-208.

4. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: htts://sport.spbu.ru/o-kafedre/istoriya. – Дата доступа: 16.02.2021.

5. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: htts://www.herzen.spb.ru/main/ structure/ inst/ifks/1448188957/1448195412/. – Дата доступа: 6.04.2021.

6. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: https: //www.msu.ru/info/ struct/dep/sport.htme. – Дата доступа: 16.02.2021 г.

7. Сянькевіч, Г. Р. Народная адукацыя і педагагічная навука у Беларусі (1917-1945) / Г. Р. Сянькевіч, А. В. Трухан, З. М. Ціток [і інш.] ; пад рэд. Г. Р. Сянькевіч [і інш.] – Мн.: Нар. асвета, 1993. – 495 с.

8. Максимович, В. А. Становление, этапы и перспективы развития кафедры физического воспитания и спорта Гродненского государственного университета имени Янки Купалы (1947-2012 гг.) / В. А. Максимович, С. К. Городилин, В. В. Григоревич // Физическое воспитание и современные технологии формирования физической культуры личности студента: сб. науч. ст. / ГрГУ им. Я. Купалы; редкол.: С. К. Городилин, А. И. Шпаков; под науч. ред. В. А. Максимовича. – Гродно: ГрГУ, 2013. – С. 21.

Репозиторий ГрГМУ